157. *"Štetl"* kvartāla apbūve 1930. gada Kuldīgas plānā un paredzētās jaunceltnes 1948. gada Kuldīgas pilsētas izbūves projektā

The buildings of the "*Štetl"* block in the Kuldīga plan of 1930 and new buildings planned in the 1948 development plan of the town

Pēc kuldīdznieku atmiņām visa Riteņdārza teritorija bijusi nožogota un tajā pastāvīgi strādājis sētnieks un dārznieks. Tur audzēti sveš-zemju koki, krūmi un puķes. Dārzs vienmēr bijis ļaužu pilns. Parka dīķī bijusi apaļa sala ar gulbju mājiņu.[14]

Riteņdārzs darbojies līdz Pirmajam pasaules karam. Pēc kara dārzs panīcis un kluba ēka sabrukusi.[15] Šobrīd atpazīstams Riteņdārza paugurs, kurš apaudzis lieliem kokiem (**156**. attēls). Paugura vienā nogāzē iesniedzas apmēram 2 m gara eja, kuras galā ir aizmūrēta durvju aile. Tā acīmredzot vedusi uz kādreizējo Riteņbraucēju kluba ēkas pagrabu. Mūsdienās tas ir iebrucis.

1905. gada parks

Parks atrodas Otrā pasaules kara laikā sagrauto ēku vietā, kādreizējā ebreju kvartāla "*Štetl"* teritorijā starp tagadējo 1905. gada, Alunāna, Policijas un Baznīcas ielu. 1948. gada Kuldīgas pilsētas izbūves projektā šajā vietā tika paredzētas liela mēroga brīvstāvošas

14 **Zīverts, A.,** Op. cit., 20.–21. lpp.

15 **Zīverts, A.,** Op. cit., 20.–21. lpp.

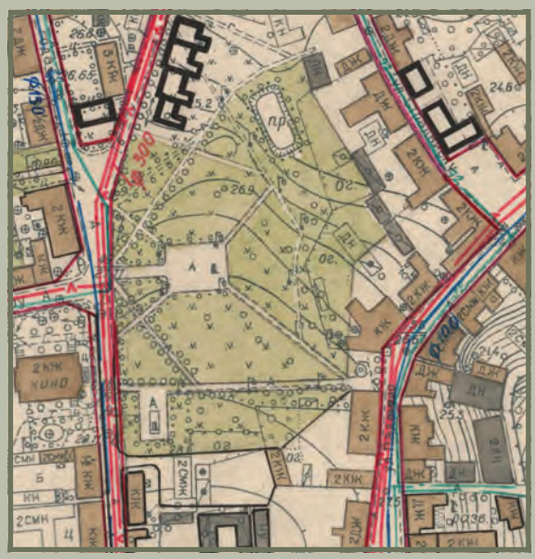
a velodrome in the garden for the recreation of factory workers (Picture **154**) and transformed the villa located on a hill near the pond into a Cyclists' clubhouse (*Ratfahren Club Goldingen*).[13] The club building is depicted in V. Z. Stavenhagen's engraving "Ulrich's Garden" and can be seen in several pictures from the beginning of the 20th century (Picture **155**).

According to the memories of Kuldīga inhabitants, the whole territory of Riteņdārzs was fenced off, and a street sweeper and a gardener constantly worked there. Exotic trees, bushes and flowers were grown there. The garden was always full of people. There was a round island with a swan's house in the pond of the park.[14]

Riteņdārzs functioned up to World War I. After the war, the garden decayed and the club building collapsed.[15] Nowadays, it is possible to distinguish the hillock of Riteņdārzs, which is overgrown with big trees (Picture **156**). A two metre long passage with a bricked up door

158. 1905. gada parka labiekārtojuma projekts. Dz. Driba, 1955 (KNP BNA)

Project for facilities of 1905.gada parks. Dz. Driba, 1955 (KDM CDA)

13 According to the story by the keeper of the main collections of the Kuldīga District Museum Daina Antoniška (02.06.2011.).

14 **Zīverts, A.,** Op. cit., p. 20.–21.

15 Ibid.

kld.indb 182 12.12.2013. 13:10:23

celtnes (**157**. attēls), taču tās netika īstenotas. To vietā bez noteikta plāna sastādīti lēti un ātraudzīgi koki un krūmi.[16] 1956. gadā šajā teritorijā tika uzstādīts tēlnieču Līvijas Rezevskas un Lejas Novožeņecas un arhitekta Dzintara Dribas veidotais piemineklis 1905. gada revolucionāriem.[17] Arhitekts Dz. Driba izstrādāja arī visa parka projektu (**158**. attēls), ap pieminekli paredzot pret Smilšu ielu asētu plašāku laukumu, bet parka pārējā daļā – samērā regulāru celiņu tīklu. Tas saglabājies līdz mūsdienām, kaut arī 1973. gadā izstrādātajā Kuldīgas pilsētas ģenerālā plāna un centrālās daļas detaļplānojuma projektā parka teritorijā gar Alunāna ielu bija paredzētas jaunas ēkas (**159**. un **160**. attēls). Parka kaktā pie 1905. gada ielas novietota strūklaka "Meitene ar trauku".

Parka daļā, kas pieguļ ēkai Baznīcas ielā 14, izveidota piemiņas siena. Tas ir veltījums kuldīdzniekiem, kurus 1919. gadā nošāvuši vācu landesvēra karavīri. Parka ziemeļu daļā gar Alunāna ielu saglabājušies augļu koki, kuri acīmredzot auguši sagrauto ēku dārzos.

16 **Volanska, A.** Parks uz ebreju kvartāla drupām. *Kurzemnieks,* 2009, 17. febr. (Nr.20), 9. lpp.

17 **Celmiņš, A., Radovičs, A.** *Kuldīgas rajons* : *Tūrisma maršruti*. Rīga: Avots, 1990., 29. lpp.

Leona Paegles parks

Pilsētas parka statuss ir arī teritorijai, kas atrodas uz dienvidaustrumiem no Leona Paegles ielas. Senāk tas ir bijis privāts zemesgabals, kura īpašniece tajā stādījusi kokus.[18] Tur bijis arī dīķis, kas tagad pārpurvojies. Ir nostāsti, ka drīz pēc Otrā pasaules kara tur it kā bijusi uzstādīta kāda padomju ideoloģiju slavinoša statuja.[19] Citur minēts, ka šī vieta it kā bijusi Šarlotes muižiņas (*Sharlottenruh*) parks,[20] taču Šarlotes muiža, kā to var skaidri nolasīt Kuldīgas 1839. gada plānā (**161**. attēls), atradusies otrpus Dzirnavu ielai (*Grosse Mühlenstr*), samērā atstatu no tagadējā parka.

1948. gada Kuldīgas pilsētas izbūves projektā šī teritorija paredzēta kā parks. Par tādu

18 KNP BNA, **Puķe, I.** Kuldīgas pilsētas Leona Paegles parka apstādījumu rekonstrukcijas projekts (Diplomprojekts. LPSR Lauksaimniecības Ministrijas Latvijas republikāniskās neklātienes Lauksaimniecības tehnikums Daiļdārzniecības specialitāte. Autore I. Puķe,1983. 53 lpp.).

19 Turpat.

20 **Volanska, A.** Sabiedrība. *Kurzemnieks*, 2007., 23. okt. (Nr.123), 9. lpp.

opening at the end runs on one slope of the hillock. Apparently this used to lead to the former cellar of the Cyclists' Club building. Nowadays, it has collapsed.

1905. gada parks (Park of the Year 1905)

The park is located on the site of buildings destroyed during World War II, in the territory of the former Jewish "*Šteti*" between present 1905. gada iela (Street of the Year 1905), Alunāna iela (Alunāns Street), Policijas iela (Police Street) and Baznīcas iela (Church Street). In the 1948 development plan of the town, large-scale freestanding structures were planned in this place (Picture **157**), but yet, this was never implemented. Instead, cheap and fast-growing trees and bushes were planted without any particular plan.[16] In 1956, a monument dedicated to the revolutionaries of the year 1905 created by the sculptresses Līvija Rezevska and Leja Novožeņeca and the architect Dzintars Driba was installed in this territory.[17] Driba developed the project of the whole park (Picture **158**), envisaging a symmetric area around the monument opposite Smilšu iela and a rather regular network of paths in the rest of the park. It has survived to this day, even though the project of the general plan of Kuldīga town and detail planning of the central part, which was developed in 1973, envisaged construction of new buildings in the park's territory along Alunāna iela (Picture **159** and **160**). In the corner of the park, next to 1905. gada iela, a fountain "Girl with a vessel" was installed. A memorial wall was created adjacent to the building at Baznīcas iela 14. It is dedicated to Kuldīga inhabitants who were shot by the soldiers of the German Landeswehr in 1919. In the north part of the park along Alunāna iela, fruit trees grown in gardens of destroyed buildings have survived.

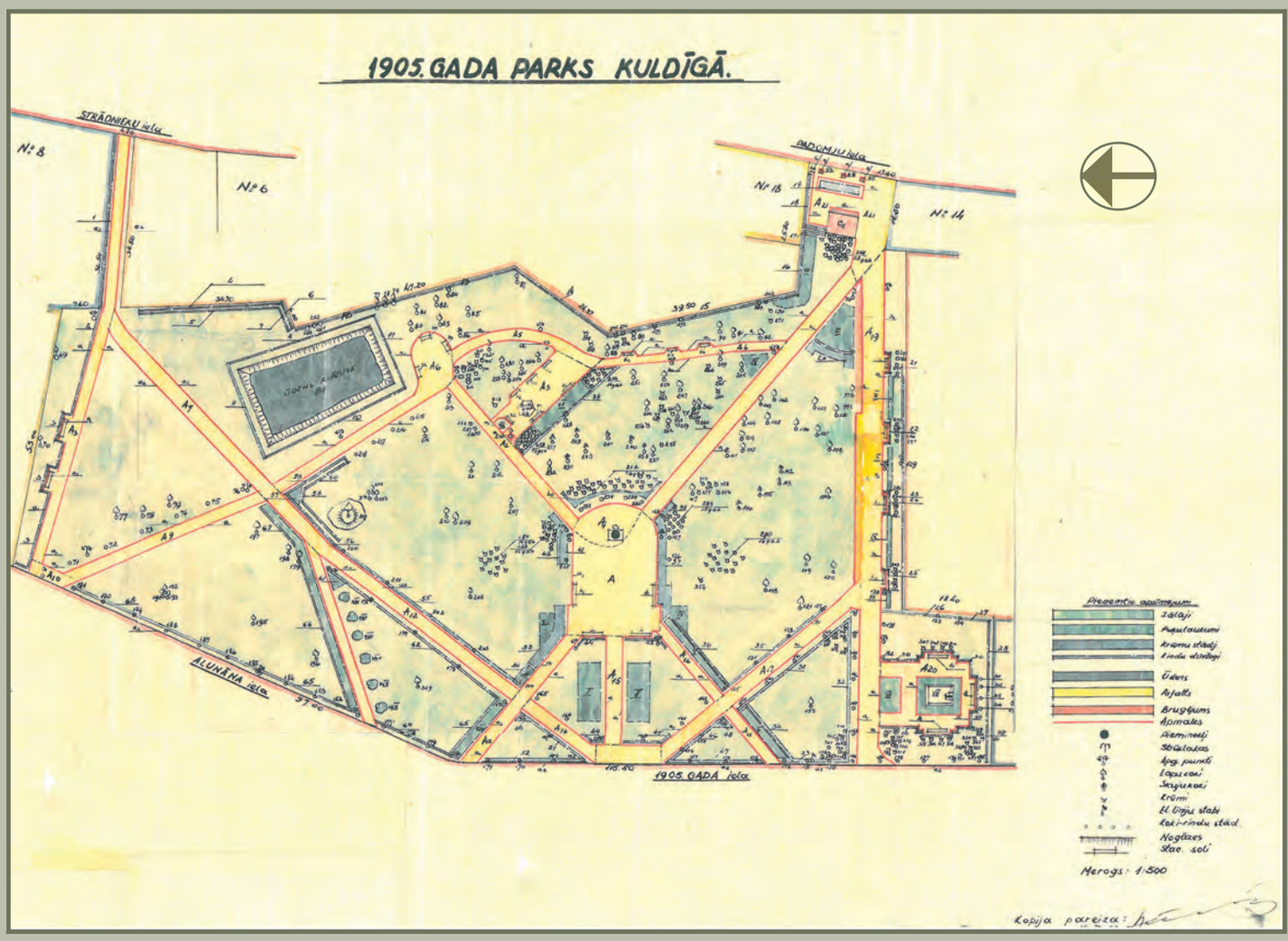
Leona Paegles parks (Leons Paegle Park)

The status of a town park is also awarded to the territory located to the south-east from Leona

16 **Volanska, A.** Parks uz ebreju kvartāla drupām (Park on the Ruins of the Jewish Block). *Kurzemnieks,* 2009, Febr. 17 (No 20), p. 9.

17 **Celmiņš, A., Radovičs, A.** *Kuldīgas rajons*: *Tūrisma maršruti* (*Kuldīga Region: Tourists' Routes*). Riga: Avots, 1990, p. 29.

kld.indb 183 12.12.2013. 13:10:24

159. 1905. gada parks Kuldīgas pilsētas ģenerālā plāna un centrālās daļas detaļplānojuma projektā (KNP BNA)

1905.gada parks in the project of the general plan of Kuldīga town and detail planning of the central part (KDM CDA)

160. 1905. gada parks 1960. gadā (KNP BNDFA)

1905.gada parks in 1960 (KDM CDDPA)

kld.indb 184 12.12.2013. 13:10:26

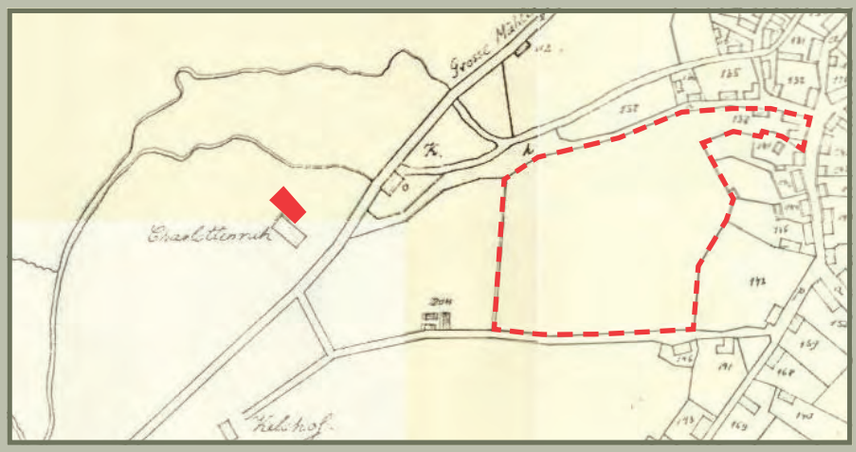
to mēģinājusi izveidot dārzniece Lidija Dēnava (Gulbe). Savās atmiņās viņa teikusi: "Braucu uz Salaspils Botānisko dārzu pēc stādiem, direktors Zvirgzds man ieteica stādījumus veidot trīs zonās: Eiropas, Āzijas un Amerikas augi. Pilsētai naudas bija maz – gadā varēja iestādīt vienu zonu. Kamēr dabūju naudu nākamajai, iepriekšējā jau nolauzta vai izrakta, piemēram, korķa koks. Tagad šajā parkā nav vairs neviena manis stādītā koka."[21] Vēl šodien šī teritorija nav ieguvusi veidota parka pazīmes.

Estrādes parks

Viena no lielākajām organizētajām apzaļumotajām platībām pilsētā ir Estrādes parks. Tas atklāts 1967. gadā, un tad to nosauca par Kuldīgas Kultūras un atpūtas parku. Vēl 20. gadsimta sākumā šajā vietā bijis privāts, nožogots dārzs. 1930. gadā tā teritorijā – Pētera ielā 5 – uzcelta vācu ģimnāzijas ēka. Pēc Otrā pasaules kara te ierīkota dārzniecība ar siltumnīcām. 20. gadsimta sešdesmitajos gados siltumnīcas nojauktas.[22] 1969. gadā uzcelta tagadējā estrāde (arhitekts

21 **Volanska, A.** Kuldīgas parki. *Kurzemnieks,* 2007, 13. nov. (Nr.126), 9. lpp.

22 Pēc arhitekta Alda Orniņa stāstījuma (24.03.2011.).

161. Kuldīgas 1839. g. plāna fragments.
Šarlotes muiža un Leona Paegles parka zemesgabals

A fragment of the Kuldīga plan of 1839.
Šarlotes estate and the land plot of Leona Paegles parks

Paegles iela (Leons Paegle Street). Earlier this was a private land plot, and its owner used to plant trees there.[18] It had a pond, which is now silted up. There are stories that soon after World War II a statue praising Soviet ideology was installed there.[19] Other sources claim that this place was the park of Šarlotes estate (*Sharlottenruh*)[20], but Šarlotes estate, as seen in the Kuldīga plan of 1839 (Picture **161**), used to be located on the other side of Dzirnavu iela (Mills Street), quite far from the present park.

In the development plan of the town of 1948, this territory is planned as a park. The gardener Lidija Dēnava (Gulbe) tried to create it as such. She remembered: "I went to the Botanical garden of Salaspils for plants, and the director Zvirgzds advised me to establish three areas: European, Asian and African plants. The town had little money – only one area could be planted a year. While I was looking for money for the next area, the previous one was already broken or dug out, for example the cork tree. Today, none of the trees planted by me is there."[21] Even today this territory has not acquired any features of a park.

Estrādes parks (Stage Park)

One of the largest green areas of the town is Estrādes parks. It was opened in 1967 under the name the Park of Culture and Recreation of Kuldīga. At the beginning of the 20th century, a private fenced garden used to be located in this place. In 1930, a German gymnasium was erected there at Pētera iela (Peter Street) 5. After World War II, a vegetable farm with greenhouses was constructed. In the 1960's, the greenhouses were demolished.[22] In 1969, the present stage (architect Elmārs Dāmis) was constructed, and then the park obtained its present name. At the time, a network of asphalted paths was created in the territory. Nowadays, it is a public place

18 KNP BNA, **Puķe, I.** Kuldīgas pilsētas Leona Paegles parka apstādījumu rekonstrukcijas projekts (Project of Reconstruction of the Greenery of Leona Paegles parks of Kuldīga town) (Diploma Project. Latvian Republican Open Technical College of Agriculture of the Ministry of Agriculture of LSSR, Specialization of Decorative Gardening. Author I. Puķe, 1983, 53 p.)

19 ibid.

20 **Volanska, A.** Sabiedrība (Society). *Kurzemnieks*, 2007, Oct. 23. (No123), p. 9.

21 **Volanska, A.** Kuldīgas parki (Parks of Kuldīga). *Kurzemnieks,* 2007, Nov. 13. (No126), p. 9.

22 According to story by the architect Aldis Orniņš (24.03.2011.).

4-0KuldigaGN.indd 185 18.12.2013. 9:48:10

Elmārs Dāmis), un tad parks ieguva arī tā pašreizējo nosaukumu. Šajā laikā teritorijā izveidots asfaltētu celiņu tīkls. Mūsdienās tā ir publiska atpūtas vieta, kurā izvietoti arī bērnu spēļu laukumi un skeitparks. Parka vidū atrodas tēlnieces L. Rezevskas 20. gadsimta piecdesmitajos gados veidotā skulptūra "Māte ar bērnu".[23]

Pārventas parks

Ventas labajā krastā tieši iepretim vecpilsētai plešas lielākais no Kuldīgas parkiem – Pārventas parks. Apzaļumota platība šajā vietā iezīmēta jau 1927. gadā izstrādātajā Kuldīgas attīstības plānā (**72**. attēls 81. lpp.), taču vēl piecdesmitajos gados tā bija klaja vieta, kurā šad tad notikuši gadatirgi. Pēc tiem palikusi izmīdīta zeme. Ap šo laiku Pārventā pēc pilsētas Komunistiskās (boļševiku) partijas komitejas rīkojuma sāka stādīt ātraudzīgās papeles. Šo koku audzēšana bija visā Padomju Savienībā izvērsta kampaņa. Sešdesmitajos gados tur stādīti ozoli un liepas. Saskaņā ar projektu, "ko izstrādājis projektēšanas institūta "Latkomunprojekt" galvenais apzaļumošanas speciālists K. Barons", bijis iecerēts izveidot plašu parku, kurā atrastos arī vairākas lielas ēkas.[24] Parka vieta ietilpst īpaši aizsargājamā, 2513 hektārus plašajā dabas liegumā "Ventas ieleja", kas izceļas ar biotopu, aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu daudzveidību. Brīnišķīgs skats uz Pārventas parku ir no Ventas kreisā krasta. Īpaši gleznains tas ir rudenī, kad pie vecā tilta sāk sārtoties kļavas. Savukārt no parka paveras vēl iespaidīgāki skati uz rumbu, veco ķieģeļu velvju tiltu un vecpilsētu. Ērtākai šīs panorāmas baudīšanai kalpo skatu tornis, ko 2005.–2006. gadā uzcēla pēc ainavu arhitekta Gunta Kalniņa un būvinženiera Jāņa Pommera projekta. Latvijas arhitektūras 2007. gada labāko darbu skatē šī celtne ieguvusi balvu nominācijā "Ainavas, dārzi, teritorijas apzaļumošana un labiekārtošana un vides dizains".

Kapsētas

Pilsētas apzaļumojumu sistēmā noteikta vieta ir arī kapsētām. Senākā ir Pētera kapsēta, kas atrodas starp tagadējo Pētera un Ventspils ielu. Tā iekārtota jau 14. gadsimtā. Kuldīgas pilsētas

23 Līvija Rezevska [tiešsaiste]. *Latvijas ļaudis. Virtuālā enciklopēdija* [skatīts 23.02.2012.]. http://www.gramata21.lv/users/rezevska_livija

24 **Volanska, A.** Pārventas parks. *Kurzemnieks*, 2009, 21.apr. (Nr. 46), 9. lpp.

for recreation with children's playgrounds and a skateboard park . In the middle of the park, is the sculpture "Mother with a child" created by the sculptress Līvija Rezevska in the 1950's.[23]

Pārventas parks (Park of the Left Bank of Venta)

On the right bank of the Venta, opposite the old town, is the largest of Kuldīga's parks – Pārventas parks. This was already marked as a greened area in the Kuldīga development plan of 1927 (Picture **72** p. 81.), but in the 1950's, it was still an open place which hosted fairs from time to time. After the fairs, the land was left trampled down. At the time, by a decree of the Communist (Bolshevik) Party Committee, planting of quick-growing poplars was started in Pārventa. Growing of these trees was part of a campaign organized across the whole Soviet Union. In the 1960's, oaks and lindens were planted there. In accordance with the project "developed by the chief greening specialist of the design institute "Latkomunprojekt" K. Barons", it was planned to create a large park, in which several large buildings would be situated.[24] The location of the park is included in the specially protected 2,513 hectare nature reserve "Ventas ieleja" (Venta valley), which is distinguished by the diversity of biotopes, species of protected plants and animals. A marvellous view of Pārventas parks opens form the left bank of the Venta. It is particularly picturesque during autumn, when maples near the old bridge start to redden. Even more impressive views of the rapid, old brick arch bridge and the old town are opened up from the park. An observation tower constructed in 2005–2006 according to a project by landscape architect Guntis Krastiņš and civil engineer Jānis Pommers allows convenient enjoyment of the view. In the 2007 competition of the best works of Latvian architecture, this structure was awarded the prize in the nomination "Landscapes, gardens, territory greening and improvement and environment design".

23 Līvija Rezevska [online]. *Latvijas ļaudis. Virtuālā enciklopēdija* (*People of Latvia. Virtual Encyclopedia*) [cited 23.02.2012.]. http://www.gramata21.lv/users/rezevska_livija

24 **Volanska, A.** Pārventas parks (Pārventa Park). *Kurzemnieks*, 2009, Apr. 21 (No 46), p. 9.

kld.indb 186 12.12.2013. 13:10:26

1797. gada plānā pie kapsētas jau iezīmēta Pētera iela, gar kuru sāka veidoties apbūve. 19. gadsimta pirmajā pusē kapsēta slēgta. Šajā vietā joprojām saglabājies Pētera kapličas zvanu tornis, kas celts 1782. gadā.[25] Zvanu tornis tagad atrodas starp dzīvojamām ēkām. 2009. gadā celtne atjaunota.

Vieni no senākajiem kapiem, kuri joprojām pilda savu funkciju, ir Annas kapi. Tie atrodas starp Jelgavas un Annas ielu. Savukārt Vecie kapi, kas atrodas starp Ēdoles, Parka un Liepājas ielu, šodien ir slēgti. Tajos apglabāti pilsētas visu tautību iedzīvotāji, bet katrai tautībai bija savs nogabals.[26] 1978. gadā izstrādāts un apstiprināts Kuldīgas pilsētas parku labiekārtošanas projekts, saskaņā ar kuru kapsētas vietā jāizveido "klusās atpūtas parks ar funkcionāli nepieciešamiem caurstaigāšanas celiņiem".[27] Projektā paredzēts ar dolomīta akmeņiem apmūrēt dīķa krastus, uzcelt memoriālu sienu un publiskās tualetes, izveidot bērnu rotaļu laukumu, uzstādīt celiņu apgaismes ķermeņus un izvietot citus labiekārtojuma elementus. No visa paredzētā tika izveidoti celiņi un novākta lielākā daļa no kapu pieminekļiem un sētiņām. Kapsētas krievu un vācu daļā saglabājušies vairāki valsts aizsargājamo objektu sarakstā iekļauti mākslas pieminekļi – tēlniecības darbi un kaltas vai lietas sētiņas ap apbedījumu vietām. Tie visi pārvietoti bijušās kapsētas ziemeļrietumu daļā pie Nomales ielas un dienvidaustrumu daļā pie Liepājas ielas. Izbūvēti arī jauni celiņi, taču labiekārtota parka veidolu Vecie kapi nav ieguvuši.

25 KNP BNA, Pētera ielas 1a Zvanu torņa apsekošana: remonta un restaurācijas rekomendācijas (autori B. Eglāja, D. Lēvalde un J. Zviedrāns). Rīga, 2003., 10 lpp.

26 **Volanska, A.** Kuldīgas veco kapu parks. *Kurzemnieks*, 2009, 6. janv. un 3. febr. (Nr.2 un 14), 9. lpp.

27 KNP BNA, Kuldīgas pilsētas parka labiekārtošanas kapitālais remonts : Tehniskais darba projekts. Komunālprojekts. Rīga, 1978. 30 lpp.

Cemeteries

Cemeteries are granted a special place in the greening system of the town. The oldest is Pētera kapsēta (Peter's Cemetery) located between the present Pētera iela and Ventspils iela (Ventspils Street). It was created as early as the 14th century. In the Kuldīga town plan of 1797, Pētera iela and the buildings along it were marked near the cemetery. In the first half of the 19th century, the cemetery was closed. In this place, the bell tower of Peter's chapel (built in 1782) is still present.[25] The bell tower is currently located between residential buildings. In 2009, the structure was renovated.

Annas kapi (Anna's Cemetery) is one of the oldest still operating cemeteries. It is located between Jelgavas iela (Jelgava Street) and Annas iela (Anna Street). Vecie kapi (Old Cemetery) located between Ēdoles iela (Edole Street), Parka iela (Park Street) and Liepājas iela is currently closed. Inhabitants of all nationalities are buried there, but each nationality had its own section.[26] In 1978, the park improvement project of Kuldīga town was developed and approved. In accordance with this project the cemetery had to be replaced with a "quiet recreation park with functionally necessary paths".[27] The project called for lining the banks of the pond with dolomite stones, constructing a memorial wall and public toilets, creating a children's playground, and installing path lighting and other facilities. Only the paths were created and most of the gravestones and fences were removed. In the Russian and German section of the cemetery, several art monuments included in the list of state protected objects – sculptures and forged or cast fences around the burial places – survived. . All of these were moved to the north-west part of the former cemetery next to Nomales iela (Suburb Street) and to the south-east part next to Liepājas iela. New paths were also created, but Vecie kapi did not become a well-equipped park.

25 KDM CDA, Inspection of the Bell Tower at Pētera iela 1a: recommendations for repair and restoration (authors B. Eglāja, D. Lēvalde and J. Zviedrāns). Riga, 2003, 10 p.

26 **Volanska, A.** Kuldīgas veco kapu parks (*The Park of the Old Cemetery of Kuldīga*). *Kurzemnieks*, 2009, Jan. 6 and Febr. 3 (No 2 and 14), p. 9.

27 KDM CDA, General repair of the utilities of Kuldīga town park : Technical work project. Komunālprojekts (Communal Project). Riga, 1978. 30 p.

kld.indb 187 12.12.2013. 13:10:27